

Çocuklukta Politik Toplumsallaşma

Editörler: Mehmet Akif SÖZER • Turgay ÖNTAŞ

Editörler: Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER - Doç. Dr. Turgay ÖNTAŞ

ÇOCUKLUKTA POLİTİK TOPLUMSALLAŞMA

ISBN 978-625-7582-09-4

DOI 10.14527/9786257582094

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Temmuz 2021, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33
Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0 (312) 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0 (312) 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Politika ve eğitim ilişkisindeki organik, hegemonik ve ideolojik bağ bu ilişkinin izdüşümünün pek çok alana geniş bir şekilde yansımalarına katkı sağlamıştır. Uzunca bir süre oksimoronik bir ilişki olarak düşünülen bu güçlü bağ zamanla önemli bir eğitsel gereklilik haline gelmiş; ders kitaplarından öğretim programlarına, rutin okul yaşamından veli beklentilerine, hakim egemen yapıların inşa sürecinden küresel güçlerin kapsama alanına kadar pek çok unsurun kimi zaman çatışma kimi zaman ise uzlaşma alanı olarak kabul görmüştür. Bu kitapta özellikle politik toplumsallaşmada filizlenme sürecinin en önemli unsuru olan "çocukluk" temele alınarak eğitim ve politika ilişkisi üzerine teorik bir bağlam ortaya konması, teorik bağlamın kapsadığı çatışma ve kesişim noktalarının ele alınması, düşünsel bir çerçeve çizilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda; eğitim ve politika ilişkisi, endoktrinasyon, okul ve eğitimde yeniden üretim, çocuklukta politik düşünce ve politik tutum, çocuklukta politik toplumsallaşma, gençlikte politik toplumsallaşma, politik bir kavram olarak vatandaşlık eğitiminin dönüşümü, Türkiye'de öğretim programlarında politika eğitimi yansımaları, Fransada politika eğitimi uygulamaları, pedagojik otoritenin gölgesinde çocuklar Bourdieu üzerinden bir deneme başlıklarına yer verilmiştir. Çocuklukta politik toplumsallaşma sürecinin geniş bir yelpazede ele alındığı bu kitapla birlikte politik toplumsallaşmanın dünü, bugünü, yarını; farklı ideolojik bağlamlara yansımaları "çocukluk" temeli üzerine inşa edilerek okuyucuya yeni bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır.

Kitabın bölüm yazarlıklarını işbirliği ve koordine içerisinde gerçekleştiren Mehmet YAVAŞ'a, Ercenk HAMARAT'a, Taner ATMACA'ya, Okan ÇOBAN'a, Erdal YILDIRIM'a, Burcu SEL'e, Nuray ÖZGE SAĞBAŞ'a, Şehide ARSLANHAN'a, Hatice KARAKUŞ ÖZTÜRK'e teşekkür ederiz.

Politik toplumsallaşma kavramının doğası gereği kavramsal, olgusal, terminolojik ya da semantik hataların/yanılgıların bulunabileceği göz önünde bulundurulurken duyarlı, etkin ve tarafsız okuyucuların eleştirmesi ve keyifle okuması dileğiyle...

Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER
ORCID No: 0000-0002-7663-0434

Doç. Dr. Turgay ÖNTAŞ
ORCID No: 0000-0003-2258-0862

Temmuz, 2021

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Mehmet Akif SÖZER - Doç. Dr. Turgay ÖNTAŞ

1. Bölüm: Eğitim ve Politika İlişkisi

Arş. Gör. Mehmet YAVAŞ, Kastamonu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6449-3372

Doç. Dr. Ercenk HAMARAT, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2483-9380

2. Bölüm: Endokrinasyon, Okul ve Eğitimde Yeniden Üretim

Dr. Öğr. Üyesi Taner ATMACA, Düzce Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9157-3100

3. Bölüm: Çocuk Yetiştirme Pratikleri

Dr. Öğr. Üyesi Erdal YILDIRIM, Aksaray Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8726-5903

4. Bölüm: Çocuklukta Politik Toplumsallaşma

Doç. Dr. Turgay ÖNTAŞ, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2258-0862

Dr. Okan ÇOBAN, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-6165-648X

5. Bölüm: Gençlikte Politik Toplumsallaşma

Dr. Öğr. Üyesi Erdal YILDIRIM, Aksaray Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8726-5903

6. Bölüm: Politik Bir Kavram Olarak Vatandaşlık Eğitiminin Dönüşümü

Dr. Burcu SEL, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-7663-0434

Prof. Dr. M. Akif SÖZER, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1291-4067

7. Bölüm: Türkiye’de Öğretim Programlarında Politik Eğitim Yansımaları

Dr. Nuray ÖZGE SAĞBAŞ, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0003-2630-8620

**8. Bölüm: Pedagojik Otoritenin Gölgesinde Çocuklar Bourdieu Üzerinden
Bir Deneme**

Doç. Dr. Hatice KARAKUŞ ÖZTÜRK, Artvin Çoruh Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9929-3637

9. Bölüm: Fransa’da Politik Eğitim Uygulamaları

Şehide ARSLANHAN, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0002-8862-8593

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM EĞİTİM VE POLİTİKA İLİŞKİSİ

Giriş.....	3
Politika Nedir?.....	4
Eğitim ve Politika Etkileşimi.....	5
Politik Toplumsallaşma.....	7
Eğitim ve Politika İlişkisinin Amacı.....	8
Yönetici Vasıflı İnsan Yetiştirme.....	8
Ulus İnşası Amacıyla İnsan Yetiştirme.....	10
Politik Endoktrinasyon.....	11
Politik Katılım Bilincine Sahip İnsan Yetiştirme.....	13
Eğitim ve Politika İlişkisinin Düşünsel Bağlamı.....	15
Eğitim ve Politika İlişkisinin Yeni Bir Boyutu: Eğitim Diplomasisi.....	17
Sonuç.....	19
Kaynakça.....	20

2. BÖLÜM ENDOKTRİNASYON, OKUL VE EĞİTİMDE YENİDEN ÜRETİM

Giriş.....	26
Eğitim ve Endoktrinasyon.....	29
Devlet, İdeoloji ve Eğitim.....	32
Eğitim, Toplumsal Mühendislik ve Yeniden Üretim.....	35
Sonuç.....	37
Kaynakça.....	38

3. BÖLÜM

ÇOCUK YETİŞTİRME PRATİKLERİ

Giriş.....	42
Çocuk Yetiştirmeyi Belirleyen Pratikler.....	44
Ailenin Yapısı, Özellikleri ve Önemi	44
Aile Üyelerinin Bireysel Özellikleri	47
Sosyo-Kültürel Etmenler ve Çocuk.....	50
Sonuç.....	52
Kaynakça.....	53

4. BÖLÜM

ÇOCUKLUKTA POLİTİK TOPLUMSALLAŞMA

Giriş.....	59
Çocuk ve Çocukluğa Eleştirel Bir Bakış.....	60
Çocuklukta Dönemselleştirmeler ve Gelişimin Boyutları	64
Çocukluk ve Eğitim İlişkisi	65
Çocuklukta Politik Toplumsallaşma Süreçleri	68
Çocuklukta Politik Toplumsallaşmaya Yönelik Eleştiri ve Kabuller.....	75
Sonuç.....	76
Kaynakça.....	77

5. BÖLÜM

GENÇLİKTE POLİTİK TOPLUMSALLAŞMA

Giriş.....	83
Politik Toplumsallaşma.....	84
Politik Toplumsallaşma Üzerine Değişen Perspektifler	86
Politik Toplumsallaşma ve Gençlik.....	89
Politik Aktörler Olarak Gençlik	89
Politika, Medya ve Gençlik	91
Okul ve Politik Toplumsallaşma.....	93
Akran Grupları	95
Temel Politik Değerlerin Şekillendiricisi Olarak Aile	96
Ulusal dan Evrensel e: Vatandaşlık, Politika ve Eğitim	98
Dezavantajlı Gençlerin Politik Katılımını Teşvik Etmek	98
Politik Gelişim Sırasında Yetişkinliği Yaşamak.....	101
Sonuç.....	102
Kaynakça.....	104

6. BÖLÜM

POLİTİK BİR KAVRAM OLARAK VATANDAŞLIK EĞİTİMİNİN DÖNÜŞÜMÜ

Giriş.....	115
Vatandaşlık Kavramına Genel Bakış.....	115
Vatandaşlık Eğitimi.....	116
Vatandaşlık Eğitimi ve Amaçları.....	116
Vatandaşlık Eğitimi ve Politik Bilgi.....	120
Vatandaşlık Eğitimi ve Politik Katılım.....	124
Vatandaşlık Eğitimi ve Politik İlgi/Tutum.....	126
Türkiyede Vatandaşlık Eğitiminin Politik Dönüşümü.....	130
Osmanlı Devleti'nde Vatandaşlık Eğitimi: Tebaa ve Tabiiyat!.....	130
Cumhuriyet Döneminde Vatandaşlık Eğitiminin Dönüşümü: Ulus İçin Yeni Bir Yurttaşlık Tasavvuru.....	134
1923-1950 Dönemi.....	134
1950-1980 Dönemi.....	138
1980 Sonrası: Günümüz Vatandaşlık Eğitiminin Mevcut Durumu.....	141
Sonuç.....	144
Kaynakça.....	147

7. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA POLİTİK EĞİTİM YANSIMALARI

Giriş.....	155
Kavramsal Analiz.....	156
Politika Eğitimi.....	156
Demokrasi Eğitimi.....	157
Politika Eğitimi Neden Önemlidir? Öğretim Programlarından Politika Eğitimi Çıkartılabilir mi?.....	157
Ülkemizde Temel Eğitimde Öğretim Programlarının Felsefesi.....	159
Türkiyede Öğretim Programlarında Politika Eğitimi Yansımaları.....	161
Temel Eğitim Düzeyinde Derslerdeki Yansımalar.....	161
Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar).....	162
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı (ilkokul 4.sınıf).....	163
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar).....	164

Seçmeli Hukuk ve Adalet Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 6, 7 veya 8. Sınıf)	168
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı (Ortaokul 8. Sınıf).....	169
Sonuç	172
Kaynakça.....	173

8. BÖLÜM

PEDAGOJİK OTORİTENİN GÖLGESİNDE ÇOCUKLAR BOURDİEU ÜZERİNDEN BİR DENEME

Giriş.....	179
Pierre Bourdieu'nun Kavramları	180
Alan ve Oyun	180
Habitus.....	181
Sermaye	185
Ekonomik Sermaye.....	185
Kültürel Sermaye.....	185
Toplumsal Sermaye.....	187
Simgesel Sermaye.....	187
Bourdieu'nün Eğitim Üzerine Geliştirdiği Düşünceler	188
Pedagojik Eylem	190
Pedagojik Otorite	192
Pedagojik Mesai.....	193
Sonuç	194
Kaynakça.....	197

9. BÖLÜM

FRANSA'DA POLİTİK EĞİTİM UYGULAMALARI

Giriş.....	203
Laiklik Bağlamında Fransa Eğitim Sisteminin Yapılanması.....	203
Fransa'da Vatandaşlık Eğitimine Genel Bir Bakış	205
Fransa'da Politika Eğitimi Uygulamaları	207
Okullarda Laiklik Tüzüğü'nün Uygulanması (La Charte de la Laïcité à l'École).....	207
Cumhuriyet Değerleri Lehine Okulun Büyük Seferberliği (Grande Mobilisation de l'École en Faveur des Valeurs de la République).....	209
Vatandaşlık Yolculuğu (Le Parcours Citoyen).....	210

Yurttaşlık ve Ahlak Öğretimi (L'Enseignement Moral et Civique)	212
Yurttaşlık ve Ahlak Öğretimi Programının Genel Amaçları.....	213
Yurttaşlık ve Ahlak Öğretimi Programının Kazanımları.....	215
Öğrencilerin Okulun Sosyal Yaşamına ve Çevresine Katılımı (La Participation Des Élèves À la Vie Sociale de L'établissement et de Son Environnement).....	218
Öğrenci Konseyi (Conseil d'Élèves)	219
Sınıf Temsilcileri (Les Délégués de Classe).....	219
Belediye Çocuk ve Gençlik Konseyi (Conseil Municipal des Enfants et Des Jeunes).....	220
Sonuç.....	221
Kaynakça.....	221
Yazarlar Hakkında.....	225

1. BÖLÜM

EĞİTİM VE POLİTİKA İLİŞKİSİ

Arş. Gör. Mehmet YAVAŞ, Kastamonu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6449-3372

Doç. Dr. Ercenk HAMARAT, Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2483-9380

İçindekiler

GİRİŞ

Politika nedir?

Eğitim Politika Etkileşimi

Politik Sosyalleşme

EĞİTİM VE POLİTİKA İLİŞKİSİNİN AMACI

Yönetici Vasıflı İnsan Yetiştirme

Ulus İnşası Amacıyla İnsan Yetiştirme

Politik Endoktrinasyon

Politik Katılım Bilincine Sahip İnsan Yetiştirme

EĞİTİM VE POLİTİKA İLİŞKİSİNİN DÜŞÜNSEL BAĞLAM

EĞİTİM VE POLİTİKA İLİŞKİSİNİN YENİ BİR BOYUTU: EĞİTİM DİPLOMASİSİ

SONUÇ

KAYNAKÇA

Özet

Bu bölümde, eğitim ve politika arasındaki ilişki öz bir biçimde çocukluk bağlamında farklı açılardan ele alınmıştır. Politikanın ne olduğu ve eğitim bağlamında nasıl anlamlandırıldığı bu ikili ilişki için oldukça önemli olduğundan öncelikle politikanın mahiyeti üzerinde durulmuştur. Eğitim ve politika, tarihsel bağlamda; yönetici yetiştirme, ulus inşası, politik endoktrinasyon ve politik katılım bilincinde insan yetiştirme amacıyla ilişki içerisinde olduğundan, ilişkileri bu açıdan ve bu kronolojik-kavramsal sırayla ele alınmıştır. Öte yandan eğitim ve politika bağlamında etkili olmuş bazı düşünürlerin fikirleri de derlenmiştir. Son olarak eğitimin, ülke sınırlarını aşarak dış politika ile de ilişki içerisinde olduğu eğitim diplomasisine yönelik bir bakış açısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Çünkü gerek erken çocukluk gerekse diğer kademelerdeki eğitim-politika ilişkisinin günceli ve geleceğinde bu konunun önem arz edeceği düşünülmektedir.

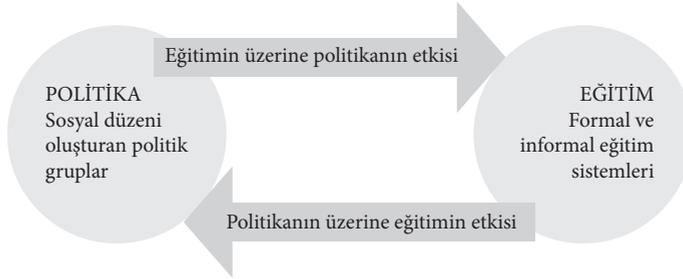
Anahtar Sözcükler

Eğitim, politika, politik toplumsallaşma, eğitim diplomasisi

GİRİŞ

Toplumlar, çocuklarının kendileriyle uyum içinde yaşamasını ister ve onları kendilerine ait kurumsal eğitim süreciyle büyütüp toplumun üyesi haline getirirken toplumları yönlendiren, hedefleri belirleyen temel alanlardan biri şudur: Politika.

Politika ve eğitim ilişkisinde politikanın, eğitimi araçsallaştırdığı birçok örnek bulunsa da özellikle demokratik yapılarda eğitimin de politikayı şekillendirdiği görülebilir. Çünkü bir devletin, politik manada arzuladığı noktaya ulaşması için en temel araçlarından biri eğitimidir. Bu sadece, vatandaşlarından itaat bekleyen baskıcı yapıdakiler için değil, çocuklara politik katılım bilinci kazandırma amacıyla olan demokratik yapıdaki devletler için de geçerlidir. Taşıdığı politik amaçlar için devlet; okul, ders programları, öğretmen yetiştirme gibi eğitime ait bileşenlerde değişiklikler ve yenilikler yapabilir. Bu, politikanın eğitime etkisidir ancak eğitim-politika ilişkisi uzun soluklu düşünüldüğünde eğitim süreçleri sonunda yetişen çocuklar veya oluşan sosyo-politik gruplar da politikaları şekillendirebilir. Şekil 1'de klasik manasıyla karşılıklı etkileşim veya alışveriş içinde olan iki ayrı kavram olarak eğitim ve politika ilişkisi verilmiştir.

Şekil 1. Eğitim ve Politika Etkileşimi (Thomas, 1983:4)

Eğitim ve politika ilişkisini klasik manasından bir adım öteye taşıyan Thomas (1983:5), bu iki alanın birbiri ile simbiyotik (ortak yaşam, tamamlayıcı) bir ilişki içinde olduğunu ileri sürmektedir.

İki alan da birbiriyle iç içedir, birbirini besler ve birbirine muhtaçtır. Zira eğitim; iktidar ve sosyal gruplar gibi irili ufaklı birçok parçadan oluşan politik bir ekosistem tarafından kuşatılmıştır ve eğitim, bu ekosistemin dışında-karşısında bir alan değil, bizzat ekosistemi besleyen ve ekosistemden beslenen bir alandır.

Günümüzün karmaşık toplum yapısı ve bu yapı içinde politik sosyalleşmeye ihtiyaç duyan çocuklar düşünüldüğünde eğitim ve politika arasında ikinci tür bir ilişkinin daha doğru bir kavramsallaştırmayı işaret ettiği görülmektedir.